TÜRK TARİH KURUMU

BELLETEN

Cilt: XXV Nisan 1961 Sayı: 98

SULTAN İKİNCİ MAHMUD'UN MISIR VALİSİ MEHMET ALİ PAŞA'YA GÖNDERMİŞ OLDUĞU BEYAZ ÜZERİNE HATT-I HÜMAYUNI

Ord. Prof. İ. HAKKI UZUNÇARŞILI

1220 h 1805'te vezirlikle Mısır valisi olup günden güne nüfuzunu arttırarak durumu hükümetin gözünden kaçmamakla beraber muhtelif iç ve dış gaileler yüzünden kendisine dokunulamıyan Mehmed Ali Paşa, Vehhabî gailesini muvaffakiyetle bitirerek Mora isyanında hizmet etmişti; fakat Ruslarla olan muharebede (1828) yeni kurulan ordunun mağlubiyeti ve kendisinin tahrikiyle meydana gelen Arnavutluk isyanını fırsat bilen ve hacca giden Anadolu halkını metbûları aleyhine ısyana teşvik eden Mehmed Ali Paşa, tasavvurunu yavaş yavaş meydana çıkarmağa başlayarak kendisine verilen emirleri yapmamak için nazlanmağa ve bahaneler ihdasına başlamıştı.

Yunanistan'ın teşekkülünden sonra Girid'in idaresi Mehmed Ali Paşa'ya verilmişti. Bundan dolayı Girid'e asker ve mühimmat göndermesi hakkında hükümet tarafından verilen emir üzerine kapı kethüdası Necib Efendi tarafından keyfiyet kendisine yazılarak Necib Efendi'nin adamlarından Behram ağa ile gönderilmişti. Behram ağa vazifesini ifa ile avdet edeceği sırada Mehmed Ali Paşa, ona:

"Ben devlete mâlen ve bedenen bu kadar zaman hizmet ettim bilinmedi; bunun üzerine Osmanlı donanmasiyle İngiltere donanması bilittifak üzerime tertip olunmuş eracifi rayegândır; artık düvel ve akran yanında îtibarım kalmadı; bu hal ile bundan sonra nice hizmet edebilirim? zira ufak tefek iltimaslarım kabul olunmadığından başka üç beş senedir ümena-i devletten bir kimse bu tarafa geldiği yoktur" demiş.

Mehmed Ali Paşa'nın bu sözleri Sultan Mahmud'a arzedilince Pâdişah:

— Osmanlı donanması tâbiri gayet gücüme gitti [1]. Pertev Efendi Mısır'a gönderilsin" iradesiyle sabık reisülküttab Pertev Efendi'-

[1] *Mehmed Ali Paşa*, Osmanlı donanması tabiriyle kendisini Osmanlı cemiasının dışında saymış ve onun bu sözündeki maksadı Sultan Mahmud sezmiştir.

nin Mısır'a gönderilmesini emrederek Mısır valisinin arzusunu yerine getirmek istemiştir (1246 h - 1830 m).

Pertev Efendi'nin memuriyetinin zahirî sebebi henüz ısyanı tamamen bastırılmamış olan Girid'e yardım etmesi ve af ilâniyle sükûnetin iadesi ve Rus muharebesi sebebiyle dar duruma düşmüş olan hazineye nakden yardım maddeleri idi[2]. Pertev Efendi *Mısır*'a giderken Sultan Mahmud kendisine Mehmed Ali Paşa'ya verilmek üzere beyaz üzerine yazılmış bir hatt-ı hümayun vermiştir. Bu hatt-ı hümayun Mısır valisine hem nasihat ve hem de onu îkaz için kaleme alınmış olup Sultan Mahmud'un mizacına kısmen aykırı olarak durum îcabı yumuşak ve ihtiyatlı şekilde kaleme alınmıştır. Vakanüvis tarihlerinde görülmeyen ve fotoğrafisi makaleye eklenen hatt-ı hümayun aynen şöyledir[3]:

"Mısır Valisi Vezir-i hamiyetsemirim Mehmed Ali Paşa

"Minelkadim tarafına olan teveccüh-i şâhanem muhtac-ı beyan değildir ve senin sebkat eden hizmetlerin feramuş olunmayup şimdiye kadar eylediğin hidemata göre taraf-ı hümayunumdan dahi her türlü müsaadat-i seniyyem erzan kılınageldiği misillû fimâbâd dahi tarafından samimî sadakat ve bendelik farizasınca ne mertebe hizmet ve ne derece eser-i sıdk ve istikamet görür isem ben dahi mukabilinde zât-ı hümayunuma düşen efendiliği icra edeceğime şüphe yoktur; belki bu âna kadar nice şeylerde taraf-ı hümayunumdan af ve iğmaz ile muamele olunduğu dahi inkâr olunamamakla insafı olan şükrüni bilmek iktiza eder.

"Hal böyle iken biraz eyyamdır bilâkis tarafından etvar-ı garibe müşahedesi beni müteaccib etmektedir. Ezcümle bu esnada Mısır'dan avdet eden kapı kethüdanın ademisi Behram nam kimesneye hitaben yazup vermiş olduğun varakada münderic tabirât-ı acibe doğrusu begayet istigrab ve infialime bâis oldu. Subhanallah ötedenberu eylediğin sadakat ve ubudiyete nasıl yakışur? ve kangi bende velinimetine karşı böyle lisan kullanur? bilemem. Bu kâğıdın üssi esası mahza eracif üzerine olduğu aşikâr olup farz-ı muhal olarak sıhhat emaresi ihsaskerden olduğu halde bile yine birden bire böyle sözlere cesaret sana yakışmazdı; hele şu şeyler gayet gücüme gittiğinden eğer senin ümmi-

[2] *Lütfi Tarihi c 3 s 28,29*

[3] *Topkapı sarayı arsivi numara 798.*

liğine ve yazan kâtibin su-i hatasına hamletmesem hakkında tagyir-i teveccüh-i şâhâne ve tehyic-i gazab-ı şâhâneme bais olması variddir; her ne ise çünki biraz vakittenberu def'i işkâl ve istizahı ahval içün bendegân-ı devlet-i aliyyemden birinin tarafına gönderilmesi mukaddemden hatırgüzar-ı şâhanem olup bu kere sen dahi istemiş olduğundan reis-i sabık Pertev Efendi'yi bilintihab tâyin eyledim.

"Mumaileyh serair-i saltanat-ı seniyyeme mahrem ve mûtemed kullarımdan olup her bir şeyin merkez-i hakikisine dair irade-i hümayunumuz malûm ve mazbutı olduğuna binaen beyan edeceği hakayik-i ahvali sıdk ve insaf kulağiyle dinlediğin halde seni her veçhile temin ve tatmin edeceği derkârdır, ve kezalik senin tarafından dahi hakkında hüsn-i itikad-ı şâhâneme ârız olan haleli izale edecek suretlerde diyeceklerin ne ise dinleyip tahsil-i itminan eylediğin halde ana göre taraf-ı hümâyunumdan dahi bilmukabele hakkında erzan kılınacak eser-i cedid-i lutf ve inayeti isbat etse gerektir.

Hasılı malûmun olsun ki calis-i serir-i hilâfeti olduğum hazreti resulülsekaleyn efendimizin nûr-ı nübüvveti hakkıçün mademki sen zat-ı hümâyunum bendeliğini sıdk-ı derun ile iltizam edinerek haddince ve lâyiki vehçile hidmet ve istikamette oldukça sana eğri nazarile bakmak ihtimalim yoktur ve illâ fela. Artık ona göre sana lâzım olanı sen bilürsün tamam."[1].

---

[1] Pertev efendi, Mehmd Ali ile mülakatı ve anın makstları hakkında mufassal bir takrir vermiştir.